

ПІСЛЯВОЄННИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ АПК УКРАЇНИ

Домарацький Є. О., д-р с.-г. наук, доцент

e-mail: jdomar1981@gmail.com

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. Стаття присвячена особливостям відновлення звільнених територій від російських окупантів та розбудові сільських територій в повоєнний час. Висвітлено умови з адаптації аграрного сектора економіки до нових умов та удосконалення аграрної політики держави. У статті висвітлено основні тези з консолідації міжнародної спільноти для забезпечення відновлення і сталого розвитку українського АПК та забезпечення світової продовольчої безпеки.

Ключові слова: населення, економіка, сільські території, післявоєнна розбудова, сільське господарство.

Відновлення, розбудова звільнених від російських окупантів територій, повернення життя на спустошені війною землі, міста й села України є одним з найактуальніших завдань, вирішити яке повинна держава та уряд.

Агропромисловий комплекс є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, він здатен гарантувати продовольчу безпеку та незалежність нашої країни. Подальша інтеграція до світового економічного простору, інтенсифікація процесів глобалізації та лібералізації торгівлі ставлять нові вимоги з адаптації до нових та постійно змінних умов, а відповідно і подальшого удосконалення аграрної політики держави. Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що істотно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що з одного боку може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції до світового економічного простору. З іншого – зростання прибутків, зайнятого в аграрній економіці населення сільських територій, що складає понад третину всього людського капіталу країни, спровокувати мультиплікативний ефект з розвитку інших галузей національної економіки. З вторгненням російських військ в Україну 24 лютого 2022 року для аграрного сектору, як і для всієї країни постали нові більш складні виклики. За даними Київської школи економіки, тільки за перші три місяці війни загальні збитки аграрного сектору становлять понад 4,3 мільярдів доларів, що складає приблизно 15% капіталу країни. Непрямі витрати у сільському господарстві через стрімку інфляцію, зменшення виробництва, підвищення цін на виробничі фактори та блокування портів сягнули позначки 23,3 мільярди доларів.

Аналізуючи сучасний стан АПК України, необхідно зазначити, що він є одним з основних бюджетонаповнюючих та експортоорієнтованих секторів національної економіки держави, в ньому формується близько 19% ВВП країни. Світові тенденції щодо зростання попиту на продукцію сільського господарства,

а також високий рівень забезпеченості трудовими та природно-кліматичними ресурсами України спонукають до нарощування виробництва високоякісних і доступних продуктів харчування. При цьому розвиток вітчизняного аграрного сектора значною мірою залежить від ефективності організаційно-правових форм сільськогосподарського землекористування. Наразі країна повністю забезпечує внутрішню продовольчу безпеку та продовжує виконувати свої обов'язки щодо забезпечення продовольством нужденних країн. Але в контексті війни можуть виникнути ризики платоспроможності українських громадян, їх доступу до якісних і безпечних продуктів, що в свою чергу впливає на створення умов для повернення населення України, яке через війну вимушено перебувають за кордоном.

На думку першого заступника Міністра аграрної політики та продовольства України Тараса Висоцького, для України наразі немає таких ризиків продовольчої безпеки, як для світу. Криза стала відчутною на початку російського вторгнення, коли збільшилися ціни на продовольство. В деяких африканських країнах виникла проблема фізичної доступності до їжі. Тому необхідна консолідація міжнародної спільноти для забезпечення відновлення і сталого розвитку українського АПК та забезпечення світової продовольчої безпеки. Україна виконує свої зобов'язання щодо забезпечення продовольством нужденних країн. Але лише власними зусиллями це реалізувати складно, необхідно залучити кращий міжнародний та вітчизняний досвід для відновлення галузі із використанням новітніх технологій, щоб на майбутнє створити такі гарантії продовольчої безпеки, за яких жодна країна не могла би створити умови для світової кризи, яку маємо зараз через російську агресію.

Спільні напрацювання дозволять українському бізнесу більш ефективно впроваджувати антикризові стратегії та підвищувати конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та міжнародному ринках на період війни та під час втілення Плану відновлення України. Реалізація зазначеної стратегії може бути практично неможливою без відбудови та подальшого розвитку сільських територій, залучення людського капіталу і т.ін. Післявоєнна розбудова села в Україні повинна передбачати створення таких умов для проживання громадян та розвитку в сільській, селищній громаді, щоб кожен її житель не відчував значних відмінностей щодо якості життя між містом та селом, міг вести повноцінний, активний та здоровий спосіб життя.

Проблема добробуту сільського населення як в матеріальному, так і соціальному відношеннях в співставленні з добробутом міського населення завжди була ускладнена. Тому, як свідчить історичний екскурс, дослідження щодо вирішення цієї проблеми з теоретично-методичної точки зору залишається і на сьогодні особливо актуальним, а в умовах війни воно набуває надзвичайної гостроти.

Відродження нового українського села має базуватися на принципах інклюзивного людиноцентричного розвитку сільських, селищних громад, що забезпечує:

- **комфортне проживання** людини, родини, важливою умовою якого є розвинена і сучасна соціальна, комунальна, транспортна, інженерна

інфраструктура, адаптована до останніх технологічних досягнень та індивідуальних потреб мешканців;

- **розвиток людського потенціалу** через забезпечення потреб населення в освітньому, культурному, фізичному, духовному збагаченні, поширення цифровізації, електронних послуг та сервісів в сільській місцевості;

- **реалізацію трудового потенціалу** членів громад через гідну працю належного фахового та кваліфікаційного рівнів, яка забезпечує добробут їх та членів їх сімей;

- **реалізацію підприємницької ініціативи** у галузях реального сектора економіки, сфері надання послуг та у спосіб індивідуальної самозайнятості;

- **сталий розвиток сільських населених пунктів** шляхом створення таких умов, за яких економічне зростання, матеріальне виробництво та задоволення потреб сучасного суспільства відбуваються в межах, що забезпечують відновлення екосистем і не ставлять під загрозу життєздатність теперішніх та майбутніх поколінь.

Істотну частку в післявоєнній розбудові села буде покладено на місцеві аграрні підприємства та регіональний бізнес. Спричинена російським вторгненням криза стала тригером для старту якісних змін в аграрному бізнесі, а потік інвестицій, який очікується після війни, забезпечить швидке відновлення і активний розвиток аграрно-промислового комплексу. Аграрні компанії, які зможуть адаптуватися до нових реалій та не зникнуть до кінця війни, матимуть дуже значний потенціал для розвитку після її завершення. Сьогодні головне – вижити. Конкретно для аграріїв це означає адаптацію до кризових умов та підтримку діяльності підприємства. Знизити активність і згодом відновити об'єми безпечніше, ніж повністю зупинитися та починати з нуля, коли війна закінчиться. При цьому, далеко не всі аграрні підприємства мали достатній «запас міцності» на момент початку повномасштабної війни. Початок активних бойових дій позбавив аграріїв можливості брати нові зовнішні запозичення та перекрив їм доступ до міжнародних ринків. Для продовження діяльності бізнес має адаптуватися до нових умов та шукати підтримку.

Після запуску «зернового коридору» українське зерно знову активно купують на міжнародних ринках, а компанії, які пішли з України в лютому, вже розробляють нові проекти, щоб почати їх втілювати на безпечних територіях або одразу після закінчення війни. Донори та інвестори виходили з країни, маючи надію повернутися, але вони не очікували масштабних змін. Тим часом наші аграрії вже активно опрацьовують можливості покращення логістики та здійснення переробки прямо на території України. Тому на аграрно-промисловий комплекс чекає хвиля інвестицій, активна модернізація та створення нових підприємств, і, звісно ж, зростання доходів навіть в порівнянні з мирним часом.

Після війни в Україні має бути нова політика розвитку села. На думку директора з розвитку – заступника виконавчого директора Всеукраїнської асоціації громад Ігоря Абрам'юка, сільський розвиток потрібно визначити як сферу політики, віднести її до одного з комітетів Верховної Ради та закріпити за міністерством, забезпечивши координацію в уряді. Сьогодні є лише концепція

сільського розвитку Кабміну, яка приймається на вирішення проблеми, а не на розвиток сфери політики, тобто на рівні Кабміну визнання сільського розвитку як політики також немає. В Україні є частина державної стратегії регіонального розвитку, є національна економічна стратегія до 2030 року, в якій є частина сільської політики. Вже сьогодні все це потрібно скоординувати, врахувати нові виклики і створити нову політику розвитку сільських територій.

Список використаних джерел:

1. Булавка О.Г. 2022. Концептуальні засади розбудови сільських територій у воєнний та повоєнний періоди. Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Капіталізація аграрних підприємств та їх інвестиційне забезпечення» присвячена 85 річчю з дня народження доктора економічних наук, професора, член-кореспондента НААН Гліба Макаровича Підлісецького. С.127-134.
2. Патика Н. І., Булавка О. Г. Стратегічні орієнтири та пріоритетні напрями сталого розвитку сільських громад і територій в умовах децентралізації влади. Економіка АПК. 2021. № 8. С. 91-102.
3. Олешко А. А., Шацька З. Я., Ровнягін О. В., Smart-спеціалізація України в перспективі післявоєнного відновлення економіки/ *tatrnbdyf trjyvsrf/* №5, 2022.
4. Білокіна І. 2023. Місцеве самоврядування як складова «зеленого» повоєнного відновлення України. *Modeling the Development of the Economic Systems*, №1. С. 62-72.

Abstract. The article is devoted to the peculiarities of the restoration of the liberated territories from the Russian occupiers and the development of rural areas in the post-war period. The conditions for adapting the agrarian sector of the economy to new conditions and improving the agrarian policy of the state are highlighted. The article highlights the main theses of the consolidation of the international community to ensure the restoration and sustainable development of the Ukrainian agricultural sector and ensure global food security.

Keywords: population, economy, rural areas, post-war development, agriculture.

УДК 633.11+633.14:633.25

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ РЕСУРСОЩАДНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ТРИТИКАЛЕ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ НА ЗЕРНОФУРАЖ І ЗЕЛЕНИЙ КОРМ В УМОВАХ НЕСТІЙКОГО ЗВОЛОЖЕННЯ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

Дробітько А. В., д-р с.-г. наук, професор,

Качанова Т. В., канд. с.-г. наук, доцент

e-mail: kachanovatv@mnaeu.edu.ua

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. Розробка та удосконалення агротехнічних прийомів вирощування кормового тритикале, здатного забезпечити отримання високих і сталих рівнів урожаю зерна та зеленої маси незалежно від кліматичних умов року в умовах Південного Степу України.